

Din katt är en gud från Afrika

Huskatten har funnits i ca 6000 år. Man är nu säker på att den härstammar från den afrikanska vildkatten.

Det anses helt uteslutet att den europeiska vildkatten finns bakom huskatten, eftersom den europeiska vildkatten är ett skyggt djur, ej tåmjbart och håller distans till människan. Däremot är den afrikanska vildkatten visserligen timid, men söker sig gärna till människans boplatser. I det forna Egypten där sädesmagasinen fylldes under goda år drog till sig råttor i mängd, där kan man ju förstå att katterna som kom strykandes kändes som om de var sända av GUD. Och du ska veta att din katt kommer alltid att tro att den är en gud!

Tänk även på de ting en katt älskar: sol, värme och sand, så är det nog utan tvivel, att de härstammar från afrikanska vildkatten. Detta skulle innebära att vi som äger katter borde se till att ordna ett hem som påminner en liten miniöken. Varma bäddplatser, en härlig sandlåda och många fönsternischer att ligga och gona sig i när solen lyser.

En katt blir en katt

Vad som är arv och miljö i en katts beteende tvistar de lärde om, men ju mer man forskar kring ämnet, desto klarare kommer vi kunna tolka vad som är vad. Vissa beteende är dock givna att de finns i generna (arvet), det är överlevnadsfunktionerna och fortplantningsfunktionen. Kattens jaktbeteende anses vara både nedärvt och inlärt. Mycket lär sig en kattunge av kattmamman. En katt som inte får umgås med artfränder som kattunge blir aldrig en katt. Det blir med andra ord en

Den klassiska väggmålningen från Ipuy's grav (1200-talet f.Kr).

ren "kattastrof"! Forskarna hävdar numer att kattungen har en socialisationsperiod som är totalt avgörande för hur de kommer att bli som vuxna. Denna period infaller under sjunde till maximtolfte levnadsveckan. Kattens hjärna är då, men bara då, extremt mottaglig för inläring. Det som händer under den perioden präglar katten resten av dess liv. Det är då mamma katt ser till att utveckla lillkissen till en riktig katt. Mamman sätter gränser och finslipar ungarnas jaktkunskaper. Sällan ska jag glömma de gånger när min hona Selam har släpat hem levande skogsödlor eller möss i Olvondalen för att sedan med en mängd olika röstlägen och tonfall förklara för ungarna hur jakten

skulle fullbordas. Även när kattungar har varit lite väl sturska har hon noggrant läxat upp dem på olika sätt.

Den sinnesrika katten

Att katter använder sina sinnen annorlunda mot oss människor är säkert känt av oss alla. Däremot brukar synen vara det sinnesorgan som i tidigare litteratur har skrivits fram som kattens främsta. Visserligen har katter god syn nattetid i förhållande till oss människor eftersom kattögat är annorlunda uppbyggt. Förutom skillnaden i mängder av stavar i ögat så har katten en fantastisk pupill. Ögonen är uppbyggda för att kunna uppfatta minsta rörelse,

men synskärpan är det inget vidare med. Men synen är inte deras främsta sinnesorgan. Detta fick mig genast att minnas min förra katt Lione (Odessa av Silverbäcken, aby-n) som vid 13 års ålder mist synen. Hon kunde, trots att hon var blind, med lätthet fånga den ena musen efter den andra på vårt landställe. En gång satt jag och studerade henne när hon "spanade" in sitt lilla offer. Öronen vinklades hit och dit, hon pejlade verkligen in musen. Morrhåren vibrerade och språnget togs – träff! Så nog kan jag intyga att hörseln har större betydelse än synen. Tänk bara på kattens öronde är byggda för att vara pejlar! Någonstans har jag läst att öronen kan vridas 180°. Ett annat tydligt exempel på att hörseln är ett betydelsefullt sinnesorgan är att katter har en stor reportoar av ljud att kommunicera med. Man kan exemplifiera detta genom att tänka på alla de ljud en katthona använder när hon ska kommunicera med sina ungar. Hemma hos mig har alla mina katter olika ljudreportoar – de har olika frekvens på ljudet, men strukturen är likartad. När en leksaksrätta levereras till husse eller matte låter det ganska lika men vi vet alltid vilken av katterna det är som kommer. Det mest aktiva sinnet är i alla fall lukten. Det är så sinnrikt att en del författare hävdar att man kan tala om luktsinnet som det första och det sjätte sinnet eftersom katten har två olika luktsystem: Nosens luktceller och det vomeronsala organet eller Jacobsonska organet. Om vi börjar med nosen så är det på sin plats att nämna att de doftanalyserande cellerna är sextiosju miljoner till antalet! En människa har bara upp till tjugo miljoner. Min hona Selam är expert på att i köket leta upp räkor, som i vårt hus måste vara väl instängda i något skåp om vi människor i huset ska hinna

få några. Det Jacobsonska organet sitter långt fram och högt upp i övergommen i kattens mun. När din katt har hittat en intressant doftmarkering kan du se hur katten öppnar munnen och drar tillbaka överläppen något. Med halvöppen mun avkänner nu din katt doften både med Jacobsonska organet och sin nos. Man säger att katten har ett flehmen-beteende (tyskt ord), katten flehmar. I Sverige används även termen snablar om detta fenomen. Personligen tycker jag inte om ordet snablar. Ordet får mig att tänka på elefanter.

Intensiva doftmarkeringar ger mersmak

Eftersom nu kattens bästa sinne är lukten så är det klart att den har körtlar som utsöndrar olika slags dofter (feromoner).

Hälsningsceremoni mellan mina katter när de inte träffats på ett tag uppvisar verkligen ett generellt mönster. Nos-mot-nos-ceremoni som avslutas med en liten anal-sniffning. Det tycks betyda " - Hej på dej kompis, kul att just du är hemma igen!" Allt beror på de doftkörtlar som katten har kring kind, haka, pannan, bakom öronen och vid svansroten. Dessa körtlar utsöndrar feromoner som på vårt språk betyder: Här är jag, en familjemedlem. De flesta katter älskar ju att stryka sig även kring oss människor och abessinier är ju hejare på att buffas och stängas. De måste vara mycket benägna att tala om att här hör jag hemma. Mina katter brukar även avsluta sitt stängande med att sätta fram baken så att jag ska sniffa även där, vilket jag helst avstår från. Andra doftkörtlar med ett lite skarpere feromon finns mellan trampdynorna. Det utsöndrar en mer orolig doft: Usch, jag är lite orolig, rädd, men här är jag. Tänk bara på hur kattens tassar

blir lite svettiga när man kliver omkring på en veterinäres bord. Lagom svett från tassarna signalerar dock att Här bor jag! Andra doftmarkeringar är hanarnas urinmarkeringar som signalerar: Här är jag, stor och vacker. Alla andra hanar, stick! Om det är en hona som urinmarkerar, vilket hon normalt endast gör vid löpperiod, betyder det: Hej alla snyggingar. Kom hit, så fort ni kan! Jag kan verkligen intyga att så är fallet. Min hona Selam som löpte i somras vandrade med mig i koppel ute i Olvondalen. Hon urinmarkerade sex gånger under vår korta promenad. En halvtimme senare satt traktens ståtliga hankatter på parad utanför huset. En doft som verkligen luktar skunk, även för oss människor, är doftmarkeringen som kommer från analsäckarna. Den säger Jag är skitskraj. Vår hona Miss Blue kan ibland avge den doften när hon blir upphetsad också. Det brukar hända när vi kör in på uppfarten till vårt landställe. Då vet hon att snart ska få komma ut i det fria. Klart att hon blir upphetsad och "splasch" - hela bilen stinker skunk!

Klorna vässas

Att vässa klor är något som tillhör kattens natur. Det är bara att inse och försöka inrätta sitt hem så att kloandet blir förnöjsamt både för katt och människa. Klovässningen har fler funktioner; För det första är det att markera att Här bor jag, detta är mitt revir. Och samtidigt avges feromoner från tassarna. Denna klovässningen sker alltid vertikalt, dvs uppåt väggarna. Katten vill göra det på väl synliga ställen, så om du skaffar klobråda sätt då upp dessa på centrala platser, väl synliga, där alla i familjen passerar. Man kan ju förstå att soffans hörn är perfekta ställen att markera en katts närvaro. Om man har en möbel som man är rädd om, markera den med citron-

skal i mängd. Citroner och även apelsinskal avger eteriska oljor som katter inte alls tycker om. Eucalyptusolja gillas inte heller av katter. Det kan vara bra att tex gnida in elektriska sladdar med denna olja om du får hem en kattunge som är inne i bit- och gnagstadiet. För det andra vässar katter sina klor för att bli av med överflödigt horn på klorna dvs katten sköter sin maniky. För det tredje kloar de flesta katter för att påkalla uppmärksamhet Här är jag, du ser väl mig? Det är mycket vanligt att mina katter använder det knepet för att locka med mig, från mitt arbete vid skrivbordet, till köket i hopp om att få en bit mat.

Katters revir

Oavsett om katter lever inomhus eller utomhus skapar de sitt revir som försvaras och betraktas som livsrummet. Och detta revir markeras med doftferomoner av olika slag. Livsrummet hos utekatter består av tre zoner- en hemmazon för mat och sömn, en för jakt och en för lek. För en innekatt består kanske livsrummet av fram för allt hemmazon och lekzon. Den viktigaste zonen är hemmazonen. Den doftmarkeras med de snälla feromonerna. Här ska det serveras mat och här ska det finnas en egen vrå, ett krypin, som katten har som sin sovplats. Oftast ligger sovplatsen högt upp. Utsikt och överblick ger lugn och kontroll. Hemma hos mig är nästan alltid stolar upptagna, strykbrädan och ryggstöd på soffor är andra populära platser. Jag kan förstå att många katter älskar sina fantastiska klätterredskap som kan köpas i zooaffären för dyra pengar, eftersom de oftast är pelare med härliga utsikts- och sovplatser. Mellan zonerna finns fria områden: De är dessa friområden och jaktområdet som markeras med urin. Man kan gått säga att katter markerar gränserna för reviret både för att veta själv var

gränserna går och för objudna grannar. Och dofterna ska vara färska!

Starka matriarkat och brödraskap

Men tro nu inte att katter är enstöringar. De lever i kolonier, åtminstone honkatter. Honkattskolonier är riktiga matriarkat med en "supermoder", en katt med starkt psyke och mycket uttalade moderskänslor, i centrum. Alla avkommor, honor, unghanar och kastrerade hanar, som finns i kolonin underordnar sig supermodern utan annan inbördes rangordning. Om man däremot tittar på hanar så är de inordnade i en stark hierarkisk struktur. En unghane kan få det ytterligt besvärligt innan han och de andra hanarna i området vet sin plats. Visserligen kan hankatters revir /livsrum överlappa varandra eftersom det alltid finns neutrala områden – Hankatter bildar brödraskap. Om det finns brödraskap blir en nykomlings problem än värre. "Brödraskapet" håller ihop i vått och torrt mot nykomlingar. Detta får mig osökt att tänka på stackars Pelle Svanslös problem med Måns, Bill och Bull. Han var klarsynt den där Gösta Knutsson! Stressen – ett fenomen även hos katter. Men vad händer om en katt i matriarkatet mår dåligt – får stresssymptom? I naturen flyr en sådan katt bort från det gamla matriarkatet och skapar sig ett nytt livsrum. Det är det bästa sättet. Om man som uppfödare har ett antal katter på ett begränsat område så stänger man ju in problemet- hela gruppen av katter kommer då att bli stressade – adrenalin- och cortisonhalten hos individerna kommer att öka, vilket i sin tur leder till att dessa individer blir mer infektionskänsliga. Den enda lösningen på det problemet är att omplacera, flytta

ut den katten som är stressad.

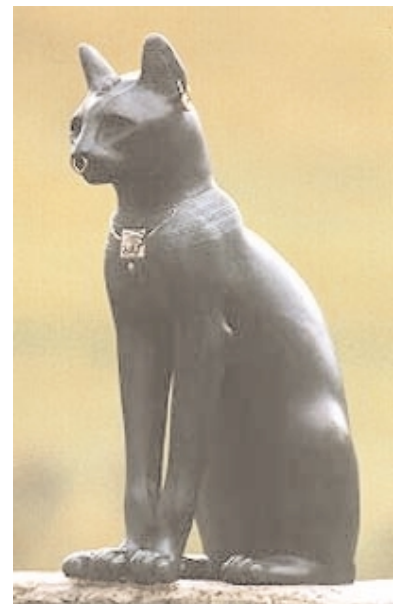
Motverka stress

En annan fråga är vad man ska göra om en katt får beteendestörningar.

Börja då först med att fundera på vem som äger problemet.

1. Är det kattens problem eller ägarens?
 2. Är det ett normalt beteende hos en katt? Och i så fall hur kan man manipulera katten?
 3. Är det ett inlärt beteende?
 4. Och vems fel är det då?
- Kattägare är ibland lättdresserade. En del mattar och hussar blir verkligen hunsade av de små livet. Bryt mönstret är rådet.

*Anqi Lindblom-Ahlm
Olvondalens abessinier*

Statyn av kattgudinnan Bastet som finns i att beskåda i original på British Musuem.

Några boktips:

Konrad Lorens: I samspråk med djuren (Norstedts 1949)

Roger A Caras: Katten ser dig... (Forum 1993)

Peter Neville: Cat behavior explained (ISBN 185813-174-x)

Elisabeth Marschall-Thomson: Av tigrars stam